

YURTDIŞI BORÇLANMA ve 3201 SAYILI KANUNUN UYGULAMASI

Akın ŐİMŐEK (*)

1 - GİRİŐ

YurtdiŐi hizmet borçlanmasında yurtdiŐinde çalışan vatandaşlarımızın bu çalışmalarını borçlanabilmelerine ilk olarak 1978 yılında 2147 sayılı Kanun ile imkân sađlanmıŐtır. Daha sonra kanunun uygulanmasında görölen aksaklıklar ve özellikle kısmi borçlanma konusunda duyulan ihtiyaç nedeni ile 3201 sayılı Kanun ile yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza borçlanma talebinde bulunmaları halinde yine belirlenen şartlarla borçlanma imkânı sađlanmıŐtır.

Eski düzenlemede borçlanma tutarı hesabı günlük 3,5 ABD doları üzerinden döviz olarak hesaplanmaktadır. Yine mevcut düzenlemede Kurumlarca hesaplanan borç tutarı için herhangi bir süre öngörölmemektedir.

Yeni düzenleme neticesinde 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanunda

5754 sayılı Kanunla yapılan deđeriklikler¹ nedeni ile uygulamada çok önemli bir takım yenilikler getirilmiştir.

2- YURTDIŞI BORÇLANMANIN ŞARTLARI

Genel olarak yurtdiŐi hizmet borçlanması yapabilmek için borçlanma talep tarihinde ve borçlanılacak sürenin geçtiği tarihlerde Türk vatandaşı olunması, borçlanılacak sürenin 18 yaŐını doldurduktan sonra geçmesi, belirli nitelikte yurtdiŐi süreleri bulunması, hizmetlerin belgelendirilmesi ve yazılı talepte bulunulması Şartları aranmaktadır.

YurtdiŐi hizmet borçlanmalarında, Türk vatandaşı olma Şartı hem borçlanma talep tarihinde hem de borçlandırılması istenilen sürelerin Türk vatandaşlığında geçmiş olmasını içermektedir. Borçlanma talebinde aranan Türk vatandaşı olma Şartı talepte bulunacak hak sahipleri için de geçerlidir. Ancak aynı zamanda Türk vatandaşı olmakla birlikte yabancı ölkede vatandaşlığı olanlar da Türk vatandaşı gibi aynı haklardan yararlanacaklardır.

(*) Rekabet Kurumu İdari İŐler Őefi

¹ 08.05.2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıŐtır.

Yurtdışı hizmet borçlanması hizmet akdi ile veya kendi adına geçen çalışmalar, bu çalışma süreleri arasında her birinde bir yıla kadar geçen işsizlik süreleri ile ev kadını olarak geçen süreler kapsamdadır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi öncelikle, 18 yaşın doldurulmasından önce yurtdışında geçen hizmetler ile ev kadını olarak geçen süreler, Türk vatandaşı olarak geçmeyen hizmetler ve ev kadını olarak geçen süreler, İsveç, İsviçre ve Fransa ile yapılan sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince Türkiye’de isteğe bağlı sigortaya prim ödenen sürelerde yurtdışında geçen hizmetler ile ev kadını olarak geçen süreler, Libya’da iş üstlenen Türk firmaları tarafından çalıştırılan Türk işçilerin bu ülkede 01.09.1985 tarihinden sonra geçen çalışma süreleri, Almanya’da istisna akdi kapsamında iş üstlenen Türk firmalarınca çalıştırılan Türk işçilerin bu ülkedeki çalışma süreleri, sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmamış ülkelerde iş yapan Türk firmaları tarafından yurtdışına götürülen Türk işçilerinin geçen çalışma süreleri ile Türkiye’deki sosyal güvenlik kanunlarına göre yurtiçinde isteğe bağlı sigortaya prim ödenen sürelerde sayılan ülkelerde geçen hizmet süreleri veya ev kadını olarak geçen süreleri, ikili sosyal güvenlik sözleşmesine göre kendilerine kısmi aylık bağlanmış olanların çalışmaları arasında ve hizmetin bittiği tarihten sonra çalışılmadan geçen işsizlik süreleri borçlandırılmamaktadır.

3- BORÇ MİKTARININ TESPİTİ, ÖDENMESİ ve VAZGEÇME

Yurtdışı hizmet borçlanmasında borç miktarının tespitinde döviz esasından vazgeçilerek, borçlanılacak her bir gün için tahakkuk ettirilecek borç tutarının prime esas asgari ve azami günlük kazanç arasında belirlenecek günlük kazancın % 32’si olarak belirlenmiş ve borçlanma tutarına esas olacak alt sınırı farklı miktarlarda

belirleme konusunda Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Bakanlar Kurulunca farklı bir oran tespit edilmez ise;

- 08.05.2008-30.06.2008 tarihleri arasında belirlenen 608,40 YTL asgari ücrete göre yurtdışı hizmet borçlanmasına esas bir günlük tahakkuk ettirilecek borç için dikkate alınacak prime esas asgari günlük kazanç 20,28 YTL, azami günlük kazanç ise $(20,28 \times 6,5)$ 131,82 YTL olacaktır. Belirttiğimiz kazançlara göre bir gün için tahakkuk ettirilecek borcun alt sınırı $20,28 \times \% 32 = 6,49$ YTL, üst sınırı ise $131,82 \times \% 32 = 42,18$ YTL olacaktır.

- 01.07.2008-31.12.2008 tarihleri arasında belirlenen 638,70 YTL asgari ücrete göre yurtdışı hizmet borçlanmasına esas bir günlük tahakkuk ettirilecek borç için dikkate alınacak prime esas asgari günlük kazanç 21,29 YTL, azami günlük kazanç ise $(21,29 \times 6,5)$ 138,39 YTL olacaktır. Belirttiğimiz kazançlara göre bir gün için tahakkuk ettirilecek borcun alt sınırı $21,29 \times \% 32 = 6,81$ YTL, üst sınırı ise $138,39 \times \% 32 = 44,29$ YTL olacaktır.

Örnek: Bir kişinin,

- 08.05.2008 tarihinden önce yurt dışı hizmetlerinden 1800 gün (5 yıl) yurt dışı borçlanma talebinde bulunmuş olması halinde ödemesi gereken borç miktarı günlük 3,5 ABD doları üzerinden hesaplanacaktır. Dolar kurunun 1,30 YTL olduğunu varsayalım.

Buna göre hesaplamada borç miktarı,

$1800 \text{ gün} \times 3,5 \$ = 6.300 \$$ (ABD doları)

$6.300 \$ \times 1,30 \text{ YTL} = 8.190,00 \text{ YTL}$ olacaktır.

- 08.05.2008 tarihinden sonra yurt dışı hizmetlerinden 1800 gün(5 yıl) yurt dışı borçlanma talebinde bulunması halinde ödemesi gereken borç miktarı en az(günlük 20,28 YTL asgari sigorta primine esas kazanç üzerinden borçlandığı varsayımı ile);

Hesaplanacak borç miktarı 1800 gün X 20,28 YTL = 36.504,00 YTL

36.504,00 YTL X % 32 = 11.681,00 YTL olacaktır.

Bu şekilde hesaplanacak borç tutarının ödenmesi için önceki düzenlemede bir süre öngörülmemiş iken yeni düzenleme ile borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödenmesi zorunluluğu getirilmiştir. Hesaplanan borç tutarını üç ay içinde ödemeyenlerin, borçlanma başvuruları geçersiz sayılacaktır. Bu durumda olanların yeniden başvurması halinde yeni bir talep olarak değerlendirilecektir. Üç aylık ödeme süresi içinde borcun kısmi olarak ödenmesi halinde ise ödeme miktarı ile orantılı süre geçerli olacak kalan süre için yeni talep şartı aranacaktır.

Yazılı talepleri ile tarafına bildirilen borç miktarını ödenmekten vazgeçtiklerini belirten kişilerin borçlanma işlemleri iptal edilecektir. Borç miktarını ödedikten sonra borçlanma isteğinden vazgeçenler ile yapılan borçlanma sonrasında aylık bağlanması için gerekli şartları yerine getirmeyenler ile hak sahiplerine ödemeleri iade edilecektir.

4- BORÇLANILAN SÜRELERİN EMEKLİLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Genel olarak yurtdışı borçlanması nedeniyle borçlanılan süreler Türkiye’de sosyal güvenlik kurumlarına veya kanunlarına tabi hizmetleri olanların hizmetleri ile birleştirilecektir. Aylık bağlama için gerekli sigortalılık süresinin arandığı durumlarda ilk defa sigortalı olunan süreden önceki süreler borçlanılmış ise sigortalılığın başlangıç tarihi borçlanılan süre kadar geriye götürülecektir.

Türkiye’de sosyal güvenlik kanunlarına veya kuruluşlarına tabi hizmeti olmayanların sigortalılıklarının başlangıcı da borç miktarının tamamını ödedikleri tarihten borçlanılan süre kadar geriye götürülerek hesaplanacaktır.

Yurtdışı hizmet borçlanması kapsamında borçlanılan süreler Türkiye’de sigortalılık varsa borçlanma talep tarihindeki en son sigortalılık hali kapsamında yoksa 5510 sayılı Kanunun 4/b maddesi kapsamında geçmiş sigortalılık olarak değerlendirilecektir.

- Yurtdışı hizmet borçlanmasından sonra emeklilik talebinde bulunulması halinde; Yurda kesin dönüş ile yurtdışındaki çalışmanın sona ermiş olması, çalışmaya dayalı sosyal sigorta ödenekleri olan işsizlik ve hastalık ödeneği ile ikame te dayalı sosyal yardım ödemelerinin alınmaması,

- Hesaplanan borç miktarının tamamının ödenmiş olması,

- Ödenme tarihinden sonra yazılı talepte bulunulmuş olması,

Şartları aranacaktır.

Yurtdışı hizmet borçlanmasına ilişkin borç miktarını ödedikten sonra,

- 01.10.2008 tarihinden önce emeklilik talebinde bulunan sigortalıların kendilerine, ölümleri halinde hak sahiplerine bağlanacak aylıklar, 2829 sayılı Kanunun 8 inci maddesine göre belirlenecek olan sosyal güvenlik kurumu mevzuatına,

- 01.10.2008 tarihinden sonra emeklilik talebinde bulunan sigortalıların kendilerine, ölümleri halinde hak sahiplerine bağlanacak aylıklar, 2829 sayılı Kanunun 8 inci maddesi hükmüne göre belirlenecek olan sigortalılık statüsü dikkate alınarak yeni mevzuata,

Göre bağlanacaktır.

5510 sayılı Kanunun 4/b maddesi kapsamında bulunanlar için;

- 01.10.2008 tarihinden önceki yurtdışı hizmet borçlanma sürelerine ait kazançlar 1479 veya 2926 sayılı Kanun hükümlerine,

- 01.10.2008 tarihinden sonraki yurtdışı hizmet borçlanma sürelerine ait kazançlar ise 5510 sayılı Kanun hükümlerine

Göre değerlendirilecektir.

5- AYLIKLARIN KESİLMESİ

Yurtdışı hizmetlerini 3201 sayılı Kanuna göre borçlanarak emekliye ayrılanlardan;

- Yeniden yurt dışında yabancı ülke mevzuatına tabi çalışanların,
- İkamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği alanların,
- Türkiye’de sigortalı çalışmaya başlayanların aylıkları,

Bu hallerin başladığı tarihten itibaren kesilecektir. Yeni düzenleme ile sosyal güvenlik destek primi ile ilgili getirilen hükümler 3201 sayılı Kanuna göre borçlanmak suretiyle emekliye ayrılanlar için uygulanmayacaktır.

**6- DEVLET MEMURLARININ
YURTDIŞI BORÇLANMALARI**

Devlet memurlarının yurtdışı borçlanmalarına ilişkin özel düzenlemeler 3201 sayılı Kanuna 5754 sayılı Kanunla eklenen Geçici 5 inci maddesinde yapılmıştır.

Buna göre; 08.05.2008 tarihinden önce 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununa tabi iştirakçi olanların 08.05.2008 tarihinden önce veya sonra yurtdışında geçen hizmetlerinin borçlandırılmasında, borç tutarı ilgililerin Türkiye’den ayrılmadan önce Emekli Sandığına tabi hizmetlerinden en son bıraktıkları derece ve kademelerine yurtdışında geçirdikleri ve borçlanmak istedikleri sürenin her üç yılına bir derece ve her yılına bir kademe verilmek ve öğrenim durumları itibarıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 36 ncı maddesindeki yükselebilecekleri dereceleri geçmemek üzere tespit edilecek derece, kademe ve varsa ek göstergeleri ile emekli keseneğine esas aylığın hesabına ait diğer tüm unsurların toplamının başvuru tarihinde yürürlükte olan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak tutara yine başvuru tarihindeki emeklilik keseneği ve karşılık oranlarına göre hesaplanacaktır.

3201 sayılı Kanunun Geçici 7 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca 01.10.2008 tarihinden sonra ilk defa 5510 sayılı Kanunun 4/c maddesi kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayanların 01.10.2008 tarihinden önceki yurtdışı borçlanma süreleri de, 5510 sayılı Kanunun 4/b maddesi kapsamında değerlendirilecektir.

**7- İŞLEMLERİ DEVAM EDEN YURTDIŞI
BORÇLANMALARININ DURUMU**

Yeni düzenlemenin yürürlük tarihi olan 08.05.2008 tarihinden önce yurt dışı hizmet borçlanması talebinde bulunanlardan;

- Borç tahakkuku yapılmış olanların,
- Borç tahakkuku ile ilgili işlemleri devam edenlerin,
- Tahakkuk ettirilen borçlarını ödeyenlerin,
- Borçlandıkları yurtdışı hizmetleri dikkate alınarak aylık bağlanmış olanların,

Kazanılmış hakları saklı tutulduğundan, 08.05.2008 tarihinden önce yurtdışı hizmet borçlanması talebinde bulunanların işlemleri eski mevzuata göre devam ettirilecektir.

**8- ZORUNLU GÖÇE TABİ TUTULDUKTAN
SONRA TÜRK VATANDAŞLIĞINA
ALINANLARIN BORÇLANMA İŞLEMLERİ**

Getirilen yeniliklerden en önemli olanı yapılan geçici madde düzenlemesi ile sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmamış ülkelerden 01.01.1989 tarihinden 08.05.2008 tarihine kadar zorunlu göç nedeniyle Türkiye’ de ikamet eden ve Türk vatandaşlığını kazanan soydaşlarımıza Türk vatandaşı olmadan yurt dışında geçen hizmet sürelerini borçlanma imkânı sağlanmasıdır.

Özellikle 01.01.1989 tarihinin milat olarak gösterilmesinin nedeni 1989 yılında Bulgaristan’ da yaşayan soydaşlarımızın zorunlu göçe tabi tutulmaları ve bu ülkede geçen sürelerinin emeklilikte hiçbir şekilde dikkate alınmaması nedeniyle

mağduriyetleri giderilmiştir. Ancak 08.05.2008 tarihinden sonra Türk vatandaşı olmadan sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmayan ülkelerde geçen hizmetler borçlandırılmayacaktır.

Bu özel düzenleme ile kişiler;

1. 01.01.1989 tarihinden 08.05.2008 tarihine kadar geldikleri ülke tarafından zorunlu göçe tabi tutulmuş olmaları,

2. Zorunlu göçten sonra Türk vatandaşı olup, Türkiye’de ikamet ediyor olmaları,(Türk vatandaşlığı ile birlikte Bulgaristan vatandaşlığı da devam edenler dâhil)

3. 2022 sayılı Kanun dâhil olmak üzere sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir ve aylık almamaları,

4. Geldikleri ülkedeki çalışma sürelerini belgelendirmeleri,

5. Borçlanma için yazılı talepte bulunmaları,

6. Hesaplanan borç tutarını 3 ay içinde ödemeleri,

Halinde yurtdışı borçlanma hakkından faydalanabileceklerdir.

Türkiye’ ye gelen soydaşlarımızın iskanı ile ilgili kanuni düzenlemelerde sadece Bulgaristan’ dan gelenler için “zorunlu göçe tabi tutulup” ifadesi kullanıldığından borçlanma hakkında Bulgaristan’ dan gelen vatandaşlarımız, yukarıdaki şartları yerine getirmek suretiyle faydalanabileceklerdir.

Bulgaristan’ dan gelen soydaşlarımızın işsizlik de geçen süreleri ile ev kadınlığında geçen süreleri yapılan düzenleme çerçevesinde borçlanma kapsamında olmayıp sadece fiilen çalışma sürelerini borçlanılabileceklerdir.

Bu kapsamda yapılan borçlanma işlemi ile kazanılan hizmet süreleri sadece yaşlılık aylığının bağlanmasında dikkate alınabilecek olup maluliyet ile ölüm aylığı bağlanmasında dikkate alınamayacaktır. Ancak borçlandığı süreyle emekli olanların ölümü halinde hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanabilecektir.

8- DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Sigortalılar ile yurt dışında çalışmakta iken veya yurda kesin dönüş yaptıktan sonra ölenlerin Türk vatandaşı olan hak sahipleri Sosyal Güvenlik Kurumuna müracaat etmek suretiyle yurt dışı borçlanmaya ilişkin 5754 sayılı Kanunla değişik 3201 sayılı Kanunla getirilen haklardan yararlanacaklardır.

Yeni düzenlemenin en önemli özelliği, Bulgaristan’ dan zorunlu göçe zorlanarak ülkelerini terk etmek zorunda kalan soydaşlarımızın mağduriyetlerinin giderilerek emekliliklerine önceden çalışma sürelerinin borçlanma yoluyla imkan sağlanmasıdır.